

Perusteos maisemasuunnittelun alkuvaiheista

Paula Holmila, toimittaja

Suomalaisen yhteiskunnan nykyaikaistuminen muokkasi maisemaa ja loi viime vuosisadalla uudenlaista rakennettua ympäristöä, jonka muotoutumiseen vaikuttivat myös maassa toimineet puutarha-arkkitehdit ja maisemasuunnittelijat.

”Taide kulkee käsi kädessä hyvän arkkitehtuurin ja suunnittelun kanssa”, sanoi kuvanveistäjä *Pertti Kukkonen* betonipäivillä tammikuussa, kun hän kertoi uudistustöistä Tapiolan Leimuniityn puistoon. Siellä uusissa puutarha- ja leikkikalusteissa kuten kiipeilyseinässä ja hulevesikanavissa valmistusmateriaali on betoni, kuten alkuperäisissä kiveyksissäkin. Kukkosta muunnellen voisi sanoa myös, että taide kulkee käsi kädessä maisema-arkkitehtuurin kanssa. Sitähän puistojenkin suunnittelu on. Ja niinpä maisema-arkkitehdit käyttävät taiteilijoita yhä enemmän apunaan työssään maiseman ja viheralueiden suunnittelussa – ja nämä puolestaan turvautuvat yhä useammin betoniin, ainakin näin tekee suomalaisen betonitaiteen uranuurtaja *Pertti Kukkonen*.

Tämä ei koske vain puistoja vaan myös pihvoja. Leimuniitty saattoi jo perustamisensa aikoihin, Tapiolan puutarhakaupunkia rakennettaessa 50-60-luvuilla, olla ensimmäinen tai ainakin ensimmäisiä puistoja, joissa turvauduttiin betoniin enemmän. Teollinen puutarhoihin ja pihoihin tarkoitettu betonituotteiden valmistus alkoi vasta 70-luvulla. Käyttö on nykyään varsin yleistä, esimerkiksi pihoihin ja puistoihin tarkoitettuja betonilaattoja myydään vuosittain kaksi neliömetriä jokaista asukasta kohden.

Asuntosäätiö käytti paljon ajan harvoja maisema-arkkitehtejä – heitä kutsuttiin tuolloin puutarha-arkkitehdeiksi – Tapiolan puutarhakaupungin puistojen ja pihojen suunnittelussa. Heitä olivat mm. *Jussi Jännes (1922–1967)* ja *Maj-Lis Rosenbröjjer (1926–2003)*, ja Jänneksen

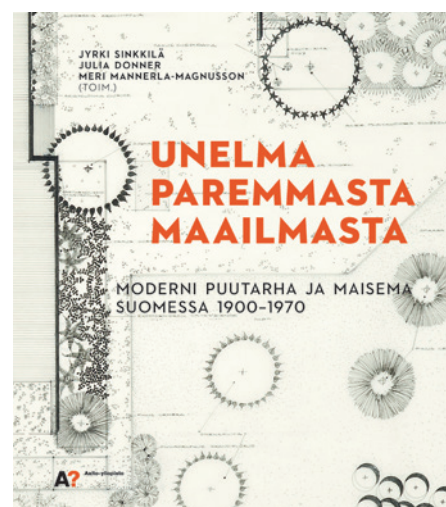
ideoiden mukaan juuri Leimuniitty laajoinen nurmikkentelineen ja värikkäine istutuksineen rakennettiin.

Tapiolan suunnittelun aikoihin Jännes työskentelikin puutarhakaupungin arkkitehdin *Aarne Ervin* arkkitehtitoimistossa, kunnes perusti oman suunnittelutoimistonsa. Hän opetti uransa aikana myös TKK:n arkkitehtiosastolla puutarha-arkkitehtuuria vuosina 1957–67 eli hän on vaikuttanut paljon maisema-arkkitehtuurin vakiintumiseen Suomessa. Hän ehti tehdä ennen kuolemaansa myös Saimaan kanavan ensimmäiset maisemointisuunnitelmat.

Maisema-arkkitehtejä, joita aiemmin kutsuttiin puutarha-arkkitehdeiksi, on ollut Suomessa jo yli 100 vuotta. Jälleenrakennus toi puutarha-arkkitehdit mukaan laajemmin uusien kaupunginosien suunnitteluun, ja 1947 he järjestäytyivät Suomen Puutarha-arkkitehdit –yhdistykseksi, nykyään yhdistys on nimeltään Suomen maisema-arkkitehtien liitto MARK.

Koulutus oli aluksi Helsingin Yliopiston maa- ja metsätaloustieteellisessä tiedekunnassa, jonne perustettiin Puutarhatieteen laitos 1956. Opetus siirtyi Teknilliseen korkeakouluun 60-luvun lopussa. Ennen tätä maisema-arkkitehdit hankkivat koulutuksensa lähinnä Saksassa ja Tanskassa. Ulkomailta maisema-arkkitehtien koulutus aloitettiin Harvardin yliopistossa 1900.

Ammattikunta on vieläkin suhteellisen pieni, vaikka maisema-arkkitehtejä käytetään nykyään itsestään selvästi mukana rakentami-

1

1 *Unelma paremmasta maailmasta* on ensimmäinen suomalaisen modernin maisema-arkkitehtuurin historiaa kattavasti tarkasteleva teos. Kirja kuvaa, miten moderni ja modernisaatio näkyivät suomalaisessa puutarhataiteessa ja maisema-arkkitehtuurissa viime vuosisadan alkupuolelta aina 1970-luvulle asti. Kirja avaa näköaloja suomalaiseen maisemaan ja sen suunnitteluun.

2 Tapiolan keskustan uudistus- ja peruskorjausten yhteydessä suuret betonilaatat on myös uusittu alkuperäisen mallin mukaisesti. Uudet 700 x 700 x 80 mm konevalmisteiset harmaat betonilaatat on valmistanut Rudus Oy.

Pertti Kukkonen

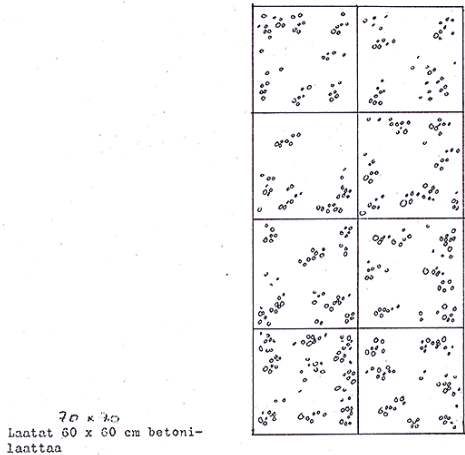
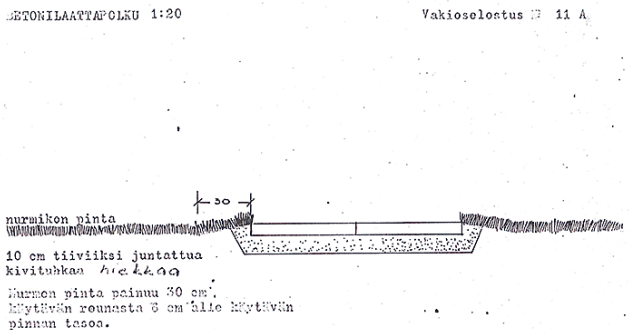
3

- 3 Tapiolan Leimuniityn vuonna 2016 valmistuneissa uusissa vesiallas ja -kanavarakenteissa betoni on merkittävässä roolissa. Maisema-arkkitehtien Byman & Ruokonen sekä Arkkitehtitoimisto Karin Krokforsin suunnitteleminen puisto- ja kanavarakenteiden toteutuksessa on ollut mukana kuvanveistäjä Pertti Kukkonen.
- 4 Tapiolan kävelyteiden kookkaat betonilaatat ja voimakkaan väriset puistopenkkit ovat tunnusomainen osa puutarhakaupungin arkkitehtuuria ja maisemaa.
- 5 Betonilaattadetalji, Jussi Jännes, 1962.
- 6 Tapiolan Leimuniityn uusi betoninen kiipeilyveistos. Toteutus Pertti Kukkonen.

Jyrki Sinkkilä

4

Puutarhansuunnittelu
Jussi Jännes

Jussi Jänneksen piirustuskoelma MFA

5

6

sessä, myös asuintalojen pihojen suunnittelussa. Nykyään maisema-arkkitehdin mukanaolo kaupunkisuunnittelussa, maisemoinnissa, maisemaselvityksissä, pihojen, puistojen, teiden ja hautausmaiden rakentamisessa on itsestäänselvyys.

Aalto-yliopiston julkaisema artikkelikoelma *Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900–1970* (toim. Jyrki Sinkkilä, Julia Donner ja Meri Manner-Magnusson), kokoaa yhteen kattavasti suomalaisen maisema-arkkitehtuurin alkuvaiheiden historiaa 1900-luvulla. Se kertoo kartanopuutarhoista, teollisuuslaitosten ympäristön suunnittelusta, hautausmaista, siirtolapuutarhoista, kaupunkipuistoista, puutarhakaupungeista jne. Aikaisemmin viheralueiden suunnittelua motivoitiin terveiden elämäntapojen ja työväestön ruokatäydennyksen tarpeilla. Myöhemmin mukaan on tullut myös luonnonsuojelu.

Harva tulee ajatelleeksi, että esimerkiksi siirtolapuutarhat ovat jonkun suunnittelemaa, mutta *Elisabeth Koch* (1891–1982) on laatinut piirustukset peräti seitsemälle siirtolapuutarhalle sekä Puu-Käpylän piha-alueille toimiessaan Helsingin kaupungin palveluksessa. Hän teki myös suunnitelman maan ehkä tunnetuimmalle, *Armas Lindgrenin* korttelipihalle Vallilaan, jossa hänen kädenjälkensä näkyy vielä puustossa, muttei enää istutuksissa.

Bengt Schalin (1889–1982) harjoitti mm. kasvien jalostusta. Hän suosi kukkivia pienpuita ja -pensaita, joihin saattaa vieläkin yllättäen törmätä Helsingissä kesäisin. Uranuurtaja *Paul Olsson* (1889–1982) hankki Schalinin tavoin koulutuksensa Saksasta ja teki yhteistyötä mm. *Alvar Aallon* kanssa. Hänen tunnetuin työnsä on Kultarannan puisto.

Kaikkien puutarha-arkkitehtien työhön kuului myös laajamittainen puutarha-neuvonta. Jälleenrakennuskauden rintamamies-taloalueillekin laadittiin puutarhasuunnitelmat maisema-arkkitehtien johdolla. Kadun puolelle piti istuttaa pensasaidat, tonttien takaosaan sijoitettiin hyötypuutarha.

Nykyään maisema-arkkitehtejä toimii sekä valtion että kaupunkien palveluksessa ja heidän panoksensa on tärkeä viheralueiden ja pihojen suunnittelussa.

Helsingin keskuspuistosta on kiittäminen arkkitehti *Bertel Jungia* (1872–1946), joka laati kaupungin viherverkossuunnitelmat 1910-luvulla. Ennen toista maailmansotaa julkiset tilat, puistot, nähtiin hyvinvointia ja terveyttä edistävinä alueina. Koulu- ja siirtolapuutarhoja perustettiin myös valistus- ja opetushengessä.

Puistoja kaupunkiin vai kaupunki puistoihin oli puutarhakaupunkia koskevan keskustelun ytimessä. Pamfletissaan puutarhakaupungin puolesta *Heikki von Hertzen* väitti kivikaupun-

kia epäterveelliseksi kasarmiksi ja toivoi lasten voivan kasvaa viherympäristöissä.

Nykyisessä tiivistämissuunnauksessa voisi kuvitella, että maisema-arkkitehtien panos olisi entistä tärkeämpi. Umpikorttelipihojen suunnittelu on tärkeä asukkaiden viihtyvyyden kannalta.

Uusi kirja kertoo myös, kuinka suhtautumisen julkisiin viheralueisiin ja pihasuunnitteluun on ajan myötä muuttunut. *Maunu Häyrynen* toteaa kaupunkipuistoja koskevassa artikkelissaan, kuinka ne ovat alusta pitäen olleet innokkaan julkisen keskustelun ja kädenvään- nön kohde. Vesiaiheet puistoissa eivät olleet ajanjaksona kovin yleisiä, kustannussyistä, ja jos jostain on pitänyt ruveta nipistämään, ovat puistot olleet hyvä säästökohde. Näin on edelleenkin: Töölönlahden puistosta käytiin ehkä suurin suunnittelukilpailu 90-luvun lopulla, mutta voittanutta ehdotusta ei toteutettu.

Helsingin pieni Kolmikulma, joka tunnetaan myös Diana-puistona, on muuten ollut jopa useamman kerran suunnittelukilpailun kohteena. Ensimmäinen kilpailu käytiin 1948. Se oli vastaperustetun puutarha-arkkitehtien järjestön aikaansaannos. Muutoin maisemasuunnittelukilpailuja ei käydä kovin usein.

Nyt maisema-arkkitehtuurin alkuvaiheet on kartoitettu. Jatko-osa vuodesta 1970 on suunnitteilla ja tarpeellinen.

7

8

Kirjallisuutta:

- Jyrki Sinkkilä, Julia Donner, Meri Mannerla-Magnusson (toim.): *Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900–1970*. 286 sivua. Aalto-yliopiston julkaisusarja.

7 1920-luvulta alkaen rakennetun Helsingin Puu-Käpylän pihat ovat vehreitä. Kadun puoleiset istutukset ja porttiaiheet johdattavat puutarhapihoille.

8 Helsingin Pihlajamäen 1960-luvun taloille on tyyppillistä pitkät ja valoisat nauhaikkunat sekä väljät ja luonnonläheiset pihat.

9 Helsingin Itä-Pasila rakennettiin pääosin tiiviisti 1970-luvulla. Julkinen ulkotila ja pihat toteutettiin toiseen kerrokseen autoliikenteen jäädessä maan tasoon kannen alle. Alueen puistot, kävelykadut ja aukiot istutettiin nopeakasvuksilla kasveilla viihtyisiksi. Helsingin Itä- ja Länsi-Pasilassa käytettiin betonikiveä rohkeasti ja laajoina pintoina, jotka ovat kestäneet vuosien kuluessa hyvin.

Textbook of early landscape architecture

There have been landscape architects, or garden architects as they used to be called, in Finland already for more than 100 years. In Finland, they were originally educated in the Faculty of Agriculture and Forestry at Helsinki University, where the Department of Horticulture was established in 1956. At the end of 1960s, the education of landscape architects was transferred to the University of Technology. The first garden architects were mainly trained in German and Denmark. The first programme for education of landscape architects started in the University of Harvard in 1900.

The profession is still relatively small, although landscape architects are nowadays a self-evident part of the project team in urban planning, landscaping, and construction of courtyards, parks, roads and cemeteries. The government and the towns employ a large number of landscape architects and their contribution is significant to the design of green areas and courtyards.

Aalto University has published a collection of articles titled *Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900–1970* (A dream of a better world. Modern garden

and landscape in Finland 1900–1970) (editors Jyrki Sinkkilä, Julia Donner and Meri Manner-Magnusson) which provides an extensive overview of the early history of Finnish landscape architecture in the 20th century. It describes the gardens of big mansions, the environmental design of industrial plants, as well as cemeteries, allotments, urban parks, garden cities, etc. The motivation for the planning of green areas used to be the promotion of a healthy lifestyle and the need to supplement the food supply of the working class. Later also nature conservation became an aspect to be considered.

The new book also explains the changes in attitudes towards public green areas and courtyard design.

